

اشاره

از زمستان ۱۳۹۸ که پدیده کرونا از گوشه کشور چین ظاهر شد و کم کم به فضای زندگی مردم سایر نقاط جهان راه یافت، گونه سبک زندگی مردم در عالم تغییر شکل یافت و بین مردم فاصله‌ها ایجاد شد؛ به گونه‌ای که محیط‌های آموزشی، نوع ارتباط شاگرد و معلم، روش تدریس، شکل ارزشیابی، و تعامل و ارتباط چهره‌به‌چهره به شدت تحت تأثیر قرار گرفت و ما معلمان ناخواسته به سبک معمول آموزشی خود تغییر شکل دادیم و دهها و صدها نوع تجربه خوب و بد را شاهد بودیم.

هنوز هم معلوم نیست در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ وضع آموزش چگونه خواهد بود؟

مناسب است هر کدام از معلمان، مدیران یا اولیای دانش آموزان و حتی خود دانش آموزان خلاصه‌ای از تجربه‌های مثبت و منفی خود را در ارتباط با موضوع آموزش مدرسه‌ای‌شان بازگو کنند تا راهنمای مفیدی

برای سایر مخاطبان باشند و اندوخته ارزشمندی از این دوران به یادگار بماند. به هر حال امید است این شرایط به زودی پایان پذیرد و آموزش و ارتباط مستقیم بین معلم و متعلم برقرار شود.

تجربیات دوران آموزش مجازی

منصور ملکعباسی

کارشناس برنامه‌ریزی تألیف کتب جغرافیا

تجربه‌های من

۱. معمولاً با توجه به هفته‌ای چند ساعت در چند روز کلاس درسی که برایم برنامه‌ریزی شده است، در خانه نمی‌مانم، به مدرسه می‌روم، برخی دوستان را می‌بینم، دلم تازه می‌شود و در ضمن اگر در همان کلاس برخی مشکلاتی پیش آید و ارتباطم با شاگردان قطع شود، بلافاصله از طریق همکاران مشکل برطرف می‌شود و خلاصه معلم راهنما راه چاره‌ای پیدا می‌کند.

۲. در کلاس مجازی برخط عادت ندارم خشک و خیلی جدی کلاس را برگزار کنم. گهگاه شوخی می‌کنم و اگر روز عید و تولدی باشد، تبریک می‌گوییم و نمی‌گذارم کلاس خسته‌کننده

و یکنواخت باشد. با توجه به موضوع درس (جغرافیا)، از کره جغرافیا، نقشه، تصویر، فیلم و سایت بهره می‌گیرم.

۳. سعی می‌کنم متکلم و حده نیابم. متناسب با اهداف درس سؤال می‌پرسم. تقریباً در طول یک زنگ (۴۵ دقیقه) همه بچه‌ها به گونه‌ای، به قول خودم، روی صحنه می‌آیند و صحبت می‌کنند. همه می‌دانند باید آماده باشند که غیر از گوش دادن، جواب سؤال مرا هم بدهند.

حتی برخی از سؤالات هدفدار من با زندگی شاگردان متناسب است. به خوبی اظهار نظر می‌کنند. یادم هست در جغرافیای دوره دوم دبیرستان بحث کل نگر در جغرافیا را مطرح می‌کردم و گفتم جغرافی دان در مطالعات محیطی جز نگر نیست. بلافاصله از یکی از دانش آموزان پرسیدم، اگر شما روزی همراه با خانواده به خواستگاری بروید، با دید کل نگر با خانواده مقابل روبه‌رو می‌شوید یا جز نگر؟ به قدری این مثال برای آن‌ها جالب بود که ضمن فهمی دقیق از کل نگر در جغرافیا، بسیار مشتاق و

علاقه‌مند به گوش دادن و توجه داشتن کلاس بودند!

۴. با توجه به آنچه گفتم، چه در زمان آموزش حضوری و چه در شرایط مجازی کنونی، همه دانش آموزان من می‌دانند چنانچه با دقت به سؤالاتم جواب بدهند و جوابشان صحیح باشد، بلافاصله در مقابل اسمشان در فهرست علامت؟ دریافت خواهند کرد. البته در این مدل از آموزش (فعال)، چنانچه نتوانند جواب صحیحی بدهند، به آرامی گذر می‌کنم و فرد دیگری را برای پاسخ گویی دعوت می‌کنم. لذا تنبیه نمی‌شوند. از این رو بسیار علاقه‌مندند که روی موارد مطالبه شده هنگام تدریس فکر و بدون هیچ گونه نگرانی اظهار نظر کنند. این مدل همان ارزشیابی تکوینی است و در نمره‌های آزمون پایانی آن‌ها مؤثر است.

۵. دانش آموزان می‌دانند برای من آزمون‌های ورقه‌ای کمتر از ارزشیابی تکوینی (در کلاس) ارزش دارد. چون در آزمون‌های کتبی در شرایط جدید، احتمال باز کردن کتاب یا مشورت شاگردان با یکدیگر بسیار وجود دارد.

از این رو در کلاس برخط دانش آموزان بسیار فعال هستند و سعی دارند در بحث و گفت‌وگوها شرکت کنند و جواب دهند. این خود نوعی حضور و غیاب کلاس هم هست.

۶. ممکن است در این کلاس‌های فعال ارتباط صوتی آن‌ها با کلاس قطع شود. از این رو، این افراد باید نظرشان و پاسخ سؤال ما را مکتوب بنویسند تا معلوم شود حضور دارند.

۷. از بچه‌ها می‌خواهم در هر جلسه نکات مهم تدریس را یادداشت کنند. به آن‌ها گفته‌ام، همان اول سال یک دفترچه برای پاسخ سؤالات و تمرین‌های پلی کپی تهیه کنند و در آن نکته‌هایی را که در کتاب درسی نیست ولی من مطرح می‌کنم، به‌طور خلاصه بنویسند؛ چون در آزمون کتبی از همین موارد

سؤال می‌دهم که رد پایش در کتاب نیست. لذا آن‌ها هم به یادداشت‌برداری در کلاس عادت دارند، چون می‌دانند احتمال طرح این مطالب در آزمون کتبی زیاد است.

۸. دانش‌آموزان می‌دانند در آموزش جغرافیا محفوظات،

۱۱. گاه‌گاهی به‌صورت تلفنی یا همان سر کلاس، از برخی دانش‌آموزان درباره نحوه کلاس‌داری، نحوه آموزش و ارائه فعالیت‌ها و شیوه تدریس سؤال می‌کنم و می‌خواهم اگر نکته‌ای منفی یا مثبت به ذهنشان برسد، بگویند. شاید در مقایسه با

اطلاعات، اعداد و اسامی برای من خیلی مهم نیست و ما ضمن طرح مختصر این اطلاعات و اسامی، بیشتر به مفاهیم استدلالی و درک مطلب و موارد کاربردی توجه داریم. گاه‌گاهی می‌گویم برای من مهم نیست پایتخت ایران کجاست. مهم این است که چرا تهران به‌عنوان پایتخت انتخاب شده است؟ از این رو دانش‌آموزان روی دلایل و مفاهیم متمرکز می‌شوند و یادداشت برمی‌دارند. به‌نظر من، برای دانش‌آموزان فهمیدن لذت‌بخش‌تر از حفظ کردن است. حفظ کردن فشار است.

۹. سؤالات مفهومی را که از هر درس طرح کرده‌ام یا از قبل به‌صورت پلی‌کپی در آورده‌ام، در کلاس‌های حضوری در اختیارشان می‌گذارم تا فکر کنند و پاسخ دهند. در شرایط آموزش مجازی، سؤالات مفهومی را پس از تدریس هر درس در اختیار معلم راهنما می‌گذارم تا بارگذاری کند. دانش‌آموزان در مدت مشخصی به آن‌ها پاسخ می‌دهند.

در منزل پاسخ‌ها را تک‌تک می‌بینم و نمرات ارزیابی خود را در فهرست وارد می‌کنم. جلسه بعد هم برخی سؤالات مشکل را که برخی دانش‌آموزان جوابشان را نمی‌دانند، همراه با خلاصه درس قبل، پاسخ می‌دهم. به این ترتیب مفهوم برای همه قابل‌درک می‌شود، چون می‌دانند مدل سؤالات امتحان هم به همین شکل است. البته سؤالات تصویری-نقشه‌ای و حتی سؤال از یک عکس کتاب (برای مثال برداشت شما از این عکس چیست)، به شکل متنوع طراحی می‌کنم و به آن‌ها می‌دهم.

۱۰. هر چند جلسه یک‌بار گزارشی از وضع کلاس، پاسخ تمرین‌ها، غیبت برخی دانش‌آموزان و دیگر نکات مثبت یا منفی کلاس را به معلم راهنمای دوره ارائه می‌دهم تا هم پیگیری کند.

سایر معلمان و روش آن‌ها، نکته‌های خوبی مطرح شوند که برای خود من هم جالب و آموزنده و در هماهنگی با سایر دبیران مؤثر باشند.

۱۲. در آزمون کتبی که دانش‌آموزان در وقت معینی در جلسه امتحان قرار می‌گیرند، می‌دانند اجازه دارند کتاب را باز کنند. البته یادداشت‌های کلاسی خود را نیز در اختیار دارند. ولی از آنجا که سؤالات مفهومی و اظهارنظری هستند، پاسخ مستقیمی را در کتاب نمی‌توانند پیدا کنند. چنانچه نکته درس را درک کرده باشند، قادر به دادن پاسخ تحلیلی مناسبی خواهند بود. به این ترتیب، احتمال رونویسی از کتاب خیلی ضعیف می‌شود.

۱۳. برخی از آزمون‌ها به‌صورت گروهی برگزار می‌شوند. افراد گروه‌بندی می‌شوند و با مشورت هم برای سؤالات تحلیلی پاسخی تنظیم می‌کنند.

۱۴. هر یک از برنامه‌های تدریس برخط ضبط می‌شود. در ابتدا خلاصه‌ای از مفاهیم اصلی درس قبل تکرار و سپس درس جدید شروع می‌شود. بعد معلم راهنما آن را کدگذاری می‌کند. نام درس، نام دبیر، موضوع و تاریخ ضبط تدریس به‌صورت شناسنامه در می‌آید و بارگذاری می‌شود تا هر زمان برای دانش‌آموزان امکان مشاهده و ملاحظه وجود داشته باشد.

۱۵. نرم‌افزار مدل که سایت مدرسه به آن مجهز است، نتیجه ارزیابی تکالیف و بازخورد مناسب هر دانش‌آموز را ارائه می‌دهد.

۱۶. از آنجا که تدریس‌های زنده یا غیربرخط ممکن است در خانواده مورد توجه پدران و مادران قرار گیرد، آراستگی فیلم، صحنه ضبط، شوخی‌ها و همین‌طور استفاده از امکانات فیلم‌ها باید مورد توجه مدرسان محترم باشد تا مسئله‌ساز نشود.